

Osztályfőnöki óra NAT-szemmel

A Nemzeti Alaptanterv bevezetésével a hagyományos osztályfőnöki órák eltűnnek. Az iskola hatáskörébe tartozik annak eldöntése, hogy tart-e és milyen formában osztályfőnöki órákat. Ez az új helyzet nyilván a pedagógusi feladatkör megváltozásával jár.

Iskolánkban úgy döntött a tantestület, hogy heti 1 órában a 4. osztálytól kezdve megtartjuk a jól bevált és szükségesnek ítélt osztályfőnöki órákat. Úgy gondoljuk, a mai megváltozott, túlzottan elanyagiasodott világban még fokozottabban van arra szükség, hogy a gyermekek az iskolában, a pedagógusokban partnereket, odafigyelő és megértő felnőtteket találjanak.

Természetesen alkalmazkodva az új fordulathoz, amelyet a NAT képvisel, új funkció- és feladatmeghatározásra lesz szükség, amelynek előkészületi munkálatait el is végeztük. Szeretnénk ezzel segítséget adni azoknak a kollégáknak, akik nem érznek megkönnyebbülést az osztályfőnöki órák kötelező jellegének megszüntetése miatt.

A Tanári létkérdések című sorozatban megjelent *dr. Szekszárdi Júlia* által írt (Gondolkodás egy régi-új pedagógusszerepről) nevelési projektek mintái alapján adjuk most közre a „*Felelős állampolgár nevelése*” című rész projekt kidolgozását. A megadott témából választhatnak a pedagógusok az osztályközösség, a gyermeki érdeklődés figyelembevételével.

FELELŐS ÁLLAMPOLGÁR NEVELÉSE

Célunk: a jogok és köteleességek ismerete az iskolában és a társadalomban; a demokráciának mint értéknek az elfogadása; közös szabályok, normák alkotásához és működtetéséhez szükséges szemlélet kialakítása; az általánosan érvényes normákhoz, a kodifikált törvényekhez való konstruktív viszonyulás kiépítésének segítése; igény és szándék felkeltése a saját előítéletekkel való szembeállításra, ezek leküzdésére, illetve a másság elfogadására.

Tartalom:

A) A civil társadalom kialakítása. Az emberek egyenlőségének elismerése, a faji, vallási, etnikai különbségek elfogadása, előítéletek tudatosítása, leküzdése.

Iskolánk tanulói között van néhány cigány gyermek is. Szeretnénk olyan iskolai légkört kialakítani, amelyben az együttműködés kap hangsúlyt. Ehhez mindenképp azt kell megértenünk, hogy a cigányság – belső heterogenitása ellenére – társadalmi helyzetében hasonló, kulturálisan pedig sok önálló érték hordozója. Fontos feladatunk, hogy cigány tanítványaink iskolázottsági szintje emelkedjen. Ehhez szükséges az a tudás, ismeret, készségeanyag, amely úgy segít a tanulmányi teljesítmények emelésében, hogy egyúttal felkészít az etnikumok békés egymás mellett élésére, a kulturális „másság” elismerésére, megértésére.

Témák:

1. Nonprofit szervezetek (egyesületek, alapítványok, köztestületek, kamarák).
2. Nemzetiségek határainkon belül és kívül.
3. A másság tisztelete.
4. Vallási csoportok és egyházak Magyarországon.
5. Vallás és világnézet az iskolában.
6. Gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadság.

B) Az alkotmányosság, a törvényesség, az állampolgári jogok ismerete, gyakorlása, tisztelete.

A társadalmi és jogi ismeretek oktatása a tudás biztonságát jelenti. Rossz közérzettel jár, ha nem tudjuk, hogy mit és miért teszünk, ha időnként elbizonytalanodunk a szükséges ismeretek hiánya miatt.

A tanulói jogviszonytól a fegyelmi felelősségre vonásig terjedő jogokat ne csak a pedagógusok, de a tanulók és a szülők is ismerjék! Iskolánk olyan ismeretanyagot kíván közvetíteni, amelyet a tanulók életükben hasznosítani tudnak.

Témák:

1. A gyermek mint jogalany.
2. Nemzetközi egyezmény a gyermek jogairól.
3. A tanulói jogok az iskolában.
4. Emberi és polgári jogok az iskolában: személyiségi jogok.
5. Véleménynyilvánítási jog.
6. A gyerekek kollektív jogai az iskolában: a diákönkormányzati jogok.

C) Nyitottság a hátrányos helyzetű rétegek ügye iránt, lehetőség szerinti bekapcsolódás ügyeik megoldásába.

A pedagógusok munkájában különleges felkészültséget és nevelési felelősséget kíván a lemaradók, a hátrányos helyzetűek segítése. A pedagógia humanizmusa és a pedagógusétika kívánatos magatartásnak tekint a gyermekekkel való együtt gondolkodást, az elesett, rossz körülmények között élő gyermekekkel való törődést.

Hátrányos helyzetbe kerülhetnek a nemzeti kisebbséghez vagy más etnikumhoz tartozó gyermekek az iskolában. Hogyan segíthetnek a diákok a tanulók másságának elfogadásában?

- A tolerancia erősítése.
- A „másság” természetes létének elfogadása.
- A kulturális „másság” megértése és elismerése.
- A kisebbség jogainak tiszteletben tartása.
- Úgy éljenek a gyerekek együtt, hogy egymásban ne az elválasztót, hanem az összekötőt, a közöset keressék.

Témák:

1. Együttműködés a közös tevékenységben.
2. Karitatív szervezetek Magyarországon (Máltai Szeretetszolgálat, Vöröskereszt, melegedő otthonok)
3. Koldus-e a koldus?
4. Adjunk-e a koldusnak pénzt?
5. Hogyan kapcsolódjunk be a karitatív szervezetek munkájába?
6. Hogyan szervezzünk jótékonyági akciókat?
- 7..A hátrányos megkülönböztetés tilalma.

D) A demokrácia értékékként való elfogadása. Az osztályszadalmi, helyi réteg (csoport), illetve egyéni érdekek összehangolására való készség és képesség.

Az 1993. LXXIX. törvény a közoktatásról új megvilágításba helyezte a diákönkormányzat és a szülők szerepét az iskolák életében. A törvényalkotók szándéka egyértelműen az iskolai élet demokratizálása volt, ezáltal a tanulók egy újfajta, törvényileg szabályozott demokratizálódás lehetőségét kapták meg. Az új jogi alaphelyzet egyenrangú félként kezeli az oktatás folyamatában szereplőket, törvényes eszközökkel kiegészítve egy demokratikusabb művelődési formát.

A demokrácia egyik legfontosabb ismérve, hogy egyenrangúságot feltételez, és küzd mindenféle személyes önkény vagy indokolatlan hatalomkoncentráció ellen.

Demokratikusan működik az az iskola, ahol nemcsak az igazgató, nemcsak a pedagógusközösség, hanem a diákság is rendelkezik döntési jogokkal, ahol az iskolai tevékenységben mindenki aktív résztvevő, s a döntések következményeiért mindenkit megillet a felelősségvállalás lehetősége is.

Az iskola egyik fontos feladata, hogy a család mellett iskolai szinten is megtanulják a gyerekek a kollektív gondolkodásmódot.

Témák:

1. A demokrácia a félelem nélküli élet.
2. A demokráciát is tanulni kell.
3. Szabadságjogaink ismerete.
4. Szabad véleményalkotás.
5. Ne ütközzünk az Alkotmányba!
6. Mi jut eszedbe, ha ezt a szót hallod, hogy demokrácia?

E) Gyermeki jogok, emberi jogok, diákjogok. Az egyes emberek személyiségi jogainak tisztelete.

A gyermek teljes jogalany. Az életkorból adódó korlátozottsága nem jogainak terjedelmében, hanem

teljes körű jogainak érvényesítési módjában jelenik meg. Mindazon jogok megilletik, amelyekre vonatkozóan a jogszabály életkor szerinti korlátozást nem tartalmaz.

Témák:

1. A diákjogok rendszere (emberi-állampolgári jogok, gyermeki jogok, tanulói jogok).
2. Jogok és kötelezettségek – alapfogalmak.
3. Emberi és állampolgári jogok.
4. Gyermeki jogok.
5. Tanulói jogok.

F) Érdékfelismerés, érdekképviselet, érdekérvényesítés, készség a társulásra, önszerveződésre.

A diák egyrészt saját maga képviselheti és érvényesítheti érdekeit, jogait, ezt biztosítják az egyéni diákjogok, amelyek a tanulót mint a tanulói jogviszony alanyát megilletik az iskolában. De ugyanúgy, mint a társadalmi lét más területein, az iskolában is létezik kollektív érdekképviselet és érdekérvényesítés. Ennek egyik legfontosabb letéteményese a diákönkormányzat.

Témák:

1. A közösség védi az egyént.
2. Érdekképviselethez való jog.
3. Érdemi válaszhoz való jog.
4. Részvétel a diákönkormányzat munkájában.
5. Diákönkormányzati jogorvoslat.

G) A kisebbségi vélemények létjogosultságának elismerése.

A kisebbségekkel, a más kultúrájú emberekkel kapcsolatban sokféle előítélet él az emberekben. Ezek az általánosítások gyakran olyan előítéleteket fogalmaznak meg, amelyek valóságalapja igencsak kétséges, többnyire valamilyen ítélet eltúlzása, felnagyítása, hamis és egyoldalú beállítás.

Hívjuk fel a gyermekek figyelmét az előítéletek kölcsönös (és kölcsönösen igaztalan) természetére, az idegenség viszonylagosságára, a kultúrák egymásra hatásának természetes és kívánatos voltára.

Témák:

1. Egyenlőek az emberek?
2. Hallgassuk meg a kisebbségeket!
3. A kisebbségek érdekképviselete.
4. Minden ember idegen valahol.
- 5 A menekültek problémái.

H) Igény az erkölcsös és kulturált politizálásra, érdekérvényesítésre, vitára.

A pedagógus feladata ma már régen túlmutat a tananyag megtanításán. A társadalmi igények gyors változása, a szülők elfoglaltsága, a fiatalok magárahagyottsága új feladatot szab az iskolának. Fel kell készítenünk őket a később betöltendő társadalmi szerepre, meg kell tanítanunk őket együtt élni a többiekkel, meghallgatni és figyelembe venni társaik véleményét, demokratikus keretek között érvényesíteni saját szükségleteiket. Mindez hosszú tanulási folyamat, melyet már kisiskolás korban el kell kezdenünk.

A gyerekek morális gondolkodására irányuló nevelési eredményvizsgálatok között kiemelkedő jelentőségűek azok, amelyek az erkölcsi ítélőképesség szintjét hivatottak feltárni. Ez érthető, hiszen az erkölcsi ítélőképesség olyan komplex személyiségjellemző, amely egyaránt tanúskodik az elsajátított erkölcsi fogalmak minőségéről, a normák értelmezéséről, konkretizálásuk biztonságos voltáról, az erkölcsi helyzetek elemzésének szintjéről, valamint az egyéni állásfoglalást befolyásoló érdekek és érzelmek érvényesüléséről.

Az erkölcsi ítélőképesség fejlettségéről sok információval szolgál a több hasonló tartalmú, de különböző értékű erkölcsi helyzet megítéltetése a tanulókkal.

Manapság az értékek átrendeződése, a pluralizmus térhódítása idején különös jelentőségűek az olyan vizsgálódások, amelyek megkísérelnek bepillantani a tanulók alakuló, sokszínű értékvilágába. Nyilván nem azzal a céllal, hogy a nyert adatok segítségével minősítsük a megkérdezetteket, hanem sokkal inkább azért, hogy alaposabban megismerve az élet kérdéseiről vallott véleményüket, együtt gon-

dolgozhatunk velük, megalapozzuk a velük folytatott további vitákat, beszélgetéseket, körvonalazódhasson további pedagógiai tevékenységünk tartalma, iránya.

A gyerekek értékválasztása, illetve az általuk előnyben részesített (preferált) értéktartalmak megismérlése a célunk, amikor – játékos formában – megkíséreltük megközelíteni a problémakört.

Témák:

1. Érdekeink képviselése.
2. Érdekeink kulturált megvédése.
3. Hogyan vitatkozzunk eredményesen?
4. Vitákban formálódik a közvélemény.
5. Erkölcsi helyzetek a mérlegen.

I) A tévedés belátásának készsége, az ésszerű (nem elvtelen) kompromisszumra való alkalmasság.

Az együttműködési készség erősítésére a tanórai keretek között és azon túlmenően is számos alkalom kínálkozik. Ha az osztályban sokféle és sokoldalú tevékenység folyik, mód van arra, hogy a gyerekek új helyzetekben próbálhassák ki önmagukat, ismerhessék meg egymást. Az osztály céljainak közös megbeszélése szükségessé teszi egymás véleményének meghallgatását, e vélemények egyeztetését, kompromisszumos megoldásokat.

Témák:

1. Tévedni emberi dolog.
2. Tévedés beismerése megalázkodás nélkül.
3. Kössünk – mindenki számára – kedvező kompromisszumot!

J) Tartalom és téma:

A konszenzuseresés technikái.

K) Érdeklődés, fogékonyság a társadalom jelenségei, problémái iránt.

Az iskolák életét, az iskolai tanítás és nevelés lehetőségeit nagymértékben meghatározza az iskola társadalmi környezete. A társadalmi környezet által támasztott igények sokfélék és néha egymásnak ellentmondóak, ráadásul folyamatosan változnak. Alkalmazkodás nélkül viszont a nevelési folyamat eredményessége kérdőjeleződik meg. Fontos és szükséges feladat tehát a pedagógus számára ezen igények figyelemmel kísérése és tanítványai által való megláttatása. A társadalmi környezet meghatározó jelentősége miatt nagyon fontos az iskola nyitottabbá tétele, a pedagógusok, a szülők, a diákok és a társadalmi környezet közötti kommunikáció erősítése.

Témák:

1. Társadalmunk aktuális problémái.
2. Honnan jön a segítség?
3. Nézzünk szét szűkebb és tágabb környezetünkben!

Hiszünk abban, hogy pedagógiai programunk, helyi tantervünk nélkülözhetetlen része az osztályfőnöki óra, az osztályfőnöki tevékenység. Soha nem volt nagyobb aktualitása, mint napjainkban.